

een uitnodiging aan de Zwaluwen om mee te denken en anderzijds de mogelijkheid om in te gaan op onverwachte gebeurtenissen en improvisaties.

(Els)

Het moet een 'echte' film zijn, heb je gezegd. Wat bedoel je daarmee? Als zij zeggen dat een echte film een langspeelfilm is, zoals in de cinema, dan is het een langspeelfilm. Met een verhaal, personages, karakters, met levens, liefde en dood. Dat was hun idee, maar wat is jouw idee? Als kunstenaar kan je alle richtingen uit, je kan experimenteren, je kan... Maar ik denk dat iedereen voor zich moet toegeven dat als je een film ziet waarbij je weent, het een echte film is. Hoewel het misschien clichés zijn, maar die herkenbaar zijn in ons leven. En is dat wat je wou nastreven? Het is gebaseerd op hun leven en in elk leven zitten die lijnen. Moest ik een experimentele film maken, gebaseerd op hun levens, dan zou ik me een beetje een misbruiker vinden. Daar ging het niet om. Het gaat erom te proberen om met dit collectief een film te maken die hun levens en hun emoties voor een stuk weergeeft. En waar ik probeerde de regisseur van te zijn. Maar au fond is het niet mijn film. Ik leid en begeleid deze film, en ik heb misschien visuele ideeën die ik erin breng. Maar moest iemand mij vier jaar geleden gezegd hebben: 'Dat is de film die jij gaat maken. Dat is jouw film.' Dan zou ik gezegd hebben: 'Hmm niet helemaal...' Hoewel alles ervan mij interesseert, het is toch gebaseerd op een collectief. Het is niet puur mijn film.

De uitdaging van dit soort project is uit te zoeken waar de delicate grens ligt in de relatie tussen een collectief en –in de woorden van Els– een 'opperhoofd': om te investeren in het collectief en niet noodzakelijk om een consensus te bereiken. Het is een onderzoek naar de grens van het overleg, het delen van codes en deze in te zetten in een beslissing, een keuze.

(crewlid)

Ik hoop dat het echt een sociaal project wordt. Maar als ik de acteurs hoorde, merkte ik wel dat ze hun bedenkingen hadden. Of dat Els in bepaalde zaken niet naar hen toe was gekomen. Zij geven iets uit hun levenshistorie, iets dat ze zelf hebben meegemaakt, iets dat vrij kwetsbaar is. Zij hebben dat ook gewoon gegeven voor haar film. Ik weet niet in hoeverre er een wisselwerking is. In die zin weet ik niet hoe zuiver het sociale aspect van die film is. Maar misschien is dat een pessimistische gedachte

van mij. Ik vond dat in heel de film een fragiel punt. In hoeverre mag je die mensen hun verhaal gebruiken om je eigen verhaal te maken? En in hoeverre mag je jezelf losrukken van hun verhaal? Want je gebruikt eigenlijk een alibi om jouw film te maken van die mensen. Het resultaat zal dat uitwijzen.

Het afgewerkte scenario presenteert een collage van verschillende fragmenten uit het (utopische) leven van de Zwaluwen, waarin lokale, nationale en transnationale elementen werden verwerkt, die op verschillende manieren gedefinieerd zijn, gezien de diasporage-meenschap die de Zwaluwen vormen. De Zwaluwen slaagden er bovendien in het lokale en het bekende te verbinden met het translokale en het onbekende, waardoor een ghettoïserend effect wordt vermeden. Het scenario geeft geen representatie of spiegel van migranten in de Anneessenswijk, maar vormt een levendige en speelse collage over de Zwaluwen, waarin feit en fictie met elkaar jongleren en oprechtheid verweven is met utopie, wars van stereotypering en taxidermie. Els en Orla zijn op een dynamische manier omgesprongen met concepten als realiteit, authenticiteit en echtheid. Zonder mensen te willen vastpinnen op een aspect van hun identiteit, bieden ze hen *goesting*, een uitnodiging tot communicatie over wat ze belangrijk vinden, in contrast met veel sociaal-artistieke projecten waarin 'leden van een minderheidsgroep op de scène opgevoerd worden om er op een schijnbaar authentieke wijze "lid van een minderheidsgroep" te spelen, en niets anders dan "lid van de minderheidsgroep". Zo bereikt men geen emancipatie, maar eerder stigmatisering en opsiering.' (Pinxten).

Een cinema-zomer met climaxen en transformaties

De overgang van scenario naar opnamen is een gigantische stap. Een scenario is bovenal een potentie, een uitnodiging om het ding vorm te geven. Na de bevestigende uitspraak van Els dat het een 'echte film' moest worden, modelleerde de productie de opnamen als een klassieke filmset: met een afgebakende periode, een eerder strikte definiëring van functies –een professionele cameraman met zijn assistenten, een geluidsman met zijn assistent, een scriptsupervisor, een decorbouwer, een grimeuse, verschillende productieassistenten enzovoort– en een daaruit volgende hiërarchische verdeling, waardoor de dynamische werkwijze van de Zwaluwen werd bemoeilijkt.

Hoewel Els deze crew uitnodigde op try-outs, en hen gevoelig en enthousiast maakte voor de wijk, bleef het erg moeilijk voor een onervaren regisseur om deze 'machine', zoals een crewlid het omschreef, af te stemmen op de typische Zwaluwenmanier.

(crewlid)

Je zit met de groep en je moet organiseren, dat gaat snel ruiken naar de manier waarop ze in fictie werken. Iedereen heeft zijn job te doen. Ik denk dat de taken in een documentaire veel meer inwisselbaar zijn (dat een geluidsman bijna evengoed met de camera kan werken). Alles was mooi vastgelegd binnen een welbepaald kader waarin werd gewerkt. Dus je voelt veel meer dat strakker gegeven, die bedrijvigheid, het bedrijven van film.

Een rechtstreeks gevolg van deze crew was dus het professionalisme van een fictiefilmset, dat niet strookte met het type professionalisme dat het proces van de voorbije vier jaar kenmerkte. Er drong zich een breuk met de performances op, niet alleen omdat op de set buitenstaanders het nest van de Zwaluwen binnendrongen maar vooral omdat de parameters van cinema, zoals scherppte, licht, kleur, kader voornamelijk in handen van professionals bleven, waardoor de afstand tussen Els en haar Zwaluwen werd vergroot, en ze minder kans kreeg de kostbare relatie die ze had opgebouwd te verfilmen.

(Els)

Er was eigenlijk niemand die over de schreef durfde gaan tijdens de opnamen. Uiteindelijk bleef iedereen bij het ingestudeerde. Door die vier jaar deed iedereen dat perfect. Maar dat kwam ook wel door het imponerende van de crew. Oh ja, en door het herhalen. Ik dacht dat er meer zou geïmproviseerd worden. Maar au fond waren ze allemaal te getraind. Je moet dat ook vragen. En dat heb jij niet altijd gedaan. Ze gaven me wat ze moesten doen op dat moment. De druk was zo groot. Tijdens de repetities moest ik nooit vragen om te improviseren. Het was er omdat het er moest zijn. Ik dacht dan ook dat ik kon zeggen 'Speel dat nu, en jij doet dat en dat.' Maar dat kon niet met al de camera's er dan nog eens op. Ik zou hen om het even wat kunnen gevraagd hebben, dan zouden ze daar met hun mond vol tanden staan, in stress, zodat ze waarschijnlijk niets meer konden doen. Snap je? Terwijl dat tijdens de repetities zo intuïtief en goeddelijk liep, zonder enige